

assenyala *barrico* en el Llemosí meridional i Llen-guadoç.

BARRIL, 'recipient de fusta, de forma cilíndrica, que serveix per tenir matèries líquides o sòlides', fet d'una arrel BARR-, d'origen desconegut, potser gal, que va ser també la base de BARRAL i del gallo-romanç *barrique* (BARRICADA). □ 1.ª doc.: *barrile* en doc. de 955 Vic, Bast-Bass., 241.

Apareix poc després en doc. de 977 com a *barrilo* (Cart. de San Cugat, p. 99), *barril* 1069 (BABL vi, 385), 1097 (BABL vii, 107), i com a *baril* en el testament de Pere de Seró, text que no distingeix la -r- i -rr- en la seva grafia (RBC vi, 18);¹ en un document de 1249 tenim «*barril de sardina*» (RLR iv, 253), i Alart en el seu *Inventari de la Ll. Cat.*, inclou «*barriles de sarda 1368*» i «*dos barrils de sarda 1390*». En castellà no es documenta fins al començament del S. xiv. Els exemples francesos d'aquest mot són també antics; el *Capitulare de Villis* carolingi, del començament del S. ix, duu en baix llatí: «*barriclos ferro ligatos*» i un exemple del fr. ant. *baril* es troba al segle xii.

Les formes de les altres llengües romàniques, com castellà, portuguès, oc., tenen -rr-, *barril*, igual que el català, i aquest consonantisme es troba en els dialectes italians i en francès antic; però l'it. *barile* apareix en Joan de Janua, fi del S. xiii, i podria ser d'origen francès segons REW. En realitat tots poden venir del francès antic (a la Península Ibèrica per conducte del català que el documenta ja en el S. x), com que l'exemple més antic *barriclos* hi apareix al S. ix.

Així, doncs, *BARRÍCULUM seria un diminutiu de *BARRÏCA (veg. BARRICADA), fet de BARR-, i donaria el fr. ant. *barril* amb l final palatal, confosa en aquesta posició amb l dental en aquest idioma. Noteu que els derivats d'aquest mot en francès antic tenien -ll- i avui hom diu *barillet*. A més, la presència d'un altre diminutiu en francès antic, *barisel* < *BARRICEL-LUM ens pot confirmar la formació del diminutiu *BARRÍCULUM de *BARRÏCA. Tanmateix, donada l'existència d'un mot com *barral*, emparentat amb aquesta família, que no pot venir de *barril* ja que designa uns barrilets d'altra mena i que sembla derivar efectivament de la mateixa arrel BARR-, i a més com que les formes catalanes antigues, documentades tan abundantment i tan d'hora, no presenten mai una grafia -ll-, o *yl* o *il*,² podem suposar que una formació directa damunt la base BARR-, *BARRÏLE, hauria d'existir, potser al costat de *BARRÍCULU o independentment en part.

Del romanç sembla haver passat aviat a l'àrab d'Espanya i d'Àfrica (àr. afr. *wāril* [Marcel], cf. també el turc *varil*) i amb la influència de l'àrab *bārma* 'olla' (en *PAlc. bōrma*, R. Martí *būrma*) hauria de resultar *barmil*, que apareix a Espanya des de R. Martí (S. xiii) i s'ha estès fins a l'Orient (Simonet, s. v.; Dozy I, 78; *Vox Rom.* II, 455).

En català de Pallars (Vall Ferrera) *barril* designa una bóta petita generalment per a licors i ha pres el

sentit addicional de 'fogaina aèria' a Castelló i Costur, i segons *AlcM* 'batlet de fuster' a Eivissa, i 'milotxa' a Vinaròs: «[de la] milotxa... també en diuen *estel*, *cometa* i *barril*», Borràs Jarque, *BSCC* xiv, 447.

DERIV.: *Barrila*,³ com a sinònim de *barril* en un document valencià de 1329 (*AlcM*); cf. l'occità *barrila* 'sorte de barril', Lévy, *Petit Dict.*; *fer barrila* 'fer gresca, divertir-se sorollosament', locució que devia tenir el seu origen en les orgies alcohòliques. *Barrilet* 'barril petit', i 'espècie de nus escorredor' (*DFA.*, *AlcM*). Trobem l'adj. +*barrilesc* 'bandarresc', 'de la gresca' en Coromines: «un rajolí sobtat, que s'escampà per les estovalles, amb fètida bromera. Era el rei, que havent-se enfilat a dalt d'un arbre, es divertia, per a descans enginyós de la seva còrpora i *barrilesc* delícia dels seus cortesans», «El Poble Català», 14-ix-1911. *AlcM* duu aquests altres derivats: *barrilada*, *barrilaire* (Princ.) 'que sol fer barrila, gresca'; *barrilam* 'multitud de barrils', *barriler*, -era 'que fa barrils'; *barrileria* 'conjunt de barrils', 'obrador de barriler'; *barrilum* 'multitud de barrils', *barriló* 'barril petit' (Mallorca). J. G.

¹ «... relinquo ad Dolça filia mea uno *baril* et una ola de aram», notem que tampoc distingeix entre l simple i geminada i escriu *ola* 'olla'. —² *AlcM* documenta *barrill* en el llenguatge actual de Tortosa, Pallars i Tortosa; en els dos darrers llocs és secundari, i per a Tortosa *BDC* III, 88, tenim *barril*; convé notar que a l'aranès els catalanismes amb -il final es pronuncien amb l palatal, com sigui que aquest dialecte no admet la -l final en el seu sistema fonètic i la converteix en -u. —³ Bast-Bass., 240 recull 6 testimonis de *barrila* i 3 de *barrilia* com a nom d'una espècie de barril en docs. en b. ll. de 1067 a 1110.

BARRINA, del ll. VERUINA 'javalina, dard', amb el qual es comparà la forma de la *barrina* perforadora; és un derivat del ll. clàssic VERU 'ast', 'venable, arma llancívola', que, a causa d'aquesta combinació RUI, sofrí duplicació en VERRUINA; la variant *barrobí*, *barrobina*, usada a les Balears i el Rosselló comprova que aquest mot tenia primer RUI- i no pas RRI-. □ 1.ª doc.: 1390 (*AlcM*); *barrobí*, doc. de 1352.

Apareix encara en altres textos antics, com un privilegi reial de l'any 1400 donat als mestres d'aixa de Barcelona: «lo patró --- deje dar linyoles, almànguera, *barrines* e altres coses» (Caretà, *Diccionari Barbr.*, p. 290); o com aquest inventari de 1460, dels objectes trobats en una galera barcelonina, que té l'especial interès de contenir alhora les dues formes més importants que ha pres el mot en català: «*barrines* VIII entre grans e migeneres. Item *barrubí* ---» (C. Candi, *MiscHistCat.* II, 248), cosa que prova que les dues coexisteixen heretades en la llengua comuna, segurament designant objectes molt semblants però amb alguna lleu diferència (el contrast en el context i els adjectius suggereixen diferent grandària) i solament després uns parlars generalitzaren l'una i els altres l'altra.